

ikke Stikka'

▶ NR.02/2002 UTGITT AV STØTTESENTER MOT INCEST - OSLO

TEMA:

- NÅR BARN OG UNGE
UTSETTER ANDRE FOR INCEST!

WWW.SENTERMOTINCEST.NO ▶

SØSKENINCEST ■ SEKSUELLE OVERGREP PÅ BARNEVERNINSTITUSJONER ■ BREV TIL EN BROR
■ MIN HISTORIE ■ SØSKENKJÆRLIGHET? ■ STØTTESENTRENS MOR FYLLER 50 ÅR!
■ HVA SKJER PÅ SMI - OSLO?

Innhold

ARTIKLER

- s.3 Redaktør
- s.4-11 Søskenincest
- s.12 Dikt: Brev til en bror
- s.13 Min historie
- s.14 Søskenkjærlighet?
- s.15 Dikt: Hjelp
- s.16-19 En skur av förnekande, en mur av försvar
- Några tankar och erfarenheter av att
arbeta med unga förövare av sexuella övergrepp på barn.
- s.20-21 Seksuelle overgrep på barneverninstitusjoner
- s.22-25 Den sorte engelen
- s.26-27 Dikt: Å bare være en alene
- s.28-30 Støttesentrenes mor fyller 50 år!
Gro Fivelstad i intervju med Marianne Lind
- s.30-31 Diverse informasjon
- s.32-35 Hva skjer på SMI – Oslo?

ikke Stikka'

Redaktør:
Gro Talsethagen Fivelstad
Foto: Øyvind Haug
Illustrasjoner: M.Z.

Postboks 8895 Youngstorget
0028 Oslo
Besøksadresse:
Youngstorget 5 (inngang fra Torggaten)
Telefon: 23 31 46 50
Telefaks: 23 31 46 51
www.sentermotincest.no

Opplag:
5000
Abonnement:
Gratis
Trykkeri:
Møklegaards Trykkeri
ISSN: 0804-3426

Redaktør

Incest er et tema de fleste synes er vanskelig. I møtet med incestutsatte blir mange utfordret på en måte de ellers ikke opplever i så stor grad. Sorg, sinne, kvalme og avmakt er beskrivelser av følelser som går igjen. Incest berører oss på en måte som gjør at en del voksne, både fagfolk og andre, ikke klarer å møte den incestutsatte på en god måte.

Studier viser at en stor andel av de som begår seksuelle overgrep mot barn er under 18 år. Det synes som om det er spesielt vanskelig å forholde seg til disse sakene. En psykolog formidler det på denne måten: "At en voksen misbruker et barn er avskyelig nok, men går an å forholde seg til. Vi vet hvem som har skylda. Men når begge parter er mindreårige, er det faktisk ikke alltid like lett å ta parti. De er begge et offer! Derfor blir det enda lettere å bortforklare det som har skjedd!"

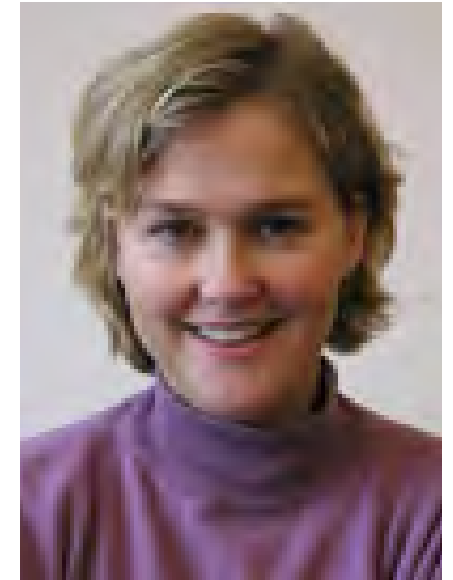
Mange synes det er vanskelig å plassere skyld og ansvar når barnet som har misbrukt et annet barn selv har store problemer. I en del tilfeller har de selv blitt utsatt for incest eller annen type omsorgssvikt. Det er viktig å se og forstå disse sammenhengene for å kunne hjelpe både offer og gjerningsmann, og for å unngå flere seksuelle overgrep.

Vårt hovedfokus er imidlertid hvordan den incestutsatte selv opplever det

som har skjedd. 15% av de kvinnene/jentene som tar kontakt med SMI – Oslo for første gang oppgir bror, fetter eller andre gutter de kjenner som sin overgriper. Overgrepene skjer på ulike arenaer; hjemme, på skolen og i forbindelse med fritidsaktiviteter. Vi vet også at seksuelle overgrep mellom barn og unge er utbredt på ulike typer institusjoner. Dette er et alvorlig sosialt problem som stort sett har blitt og fortsatt blir oversett både av hjelpeapparat og rettsvesen. Barn som utsettes for overgrep fra andre barn har store vansker med å bli tatt på alvor både av familien / nettverket og av hjelpeapparatet. Overgrepene blir ofte bortforklart som "innbilning" eller "vanlig lek mellom barn".

Jeg håper at vi gjennom å ta opp dette temaet kan bidra til at flere foresatte, pårørende og fagfolk tør å møte denne virkeligheten på en måte som er til hjelp for den incestutsatte. Dette vil virke forebyggende både i forhold til senvirkninger hos det enkelte barn og sosial arv med videreføring av dysfunksjonelle familiemønstre til senere generasjoner.

Gro Fivelstad

Gro Fivelstad
Redaktør

Søskenincest

AV MARIT HELLESNES,
DAGLIG LEDER STIFTELSEN
SMI-OSLO

SENVIRKNINGER

"Jeg bagatelliserer overgrepene, men klarer ikke å gjøre det med senvirkningene. Jeg sliter med depresjoner og selvmordstanker. Jeg stresser og kaver for å være viktig og flink. Prøver å finne en annen rolle enn incestoffer og stakkar, men så svikter kroppen meg, jeg blir sjuk og ligger bare og sover."

Kvinnene som deltok på møtene hadde de samme senvirkningene som andre incestutsatte har. Tilliten til andre er alvorlig skadet. Mange er redde for mennesker og alle former for nærhet. Å sette grenser eller å gjøre som man selv vil er vanskelig. Det letteste er å tilfredsstille andres behov.

"Jeg tør ikke stole på noen, - når må jeg betale tilbake hvis andre er OK mot meg? Det er enklere å forholde seg til drittsekker. Jeg blir ganske ensom av det, selv om jeg utad sett er sosial. Det har vært viktig for meg å spre venner, de må ikke kjenne hverandre. Jeg tror alle vil forsvinne hvis jeg viser meg som jeg virkelig er."

BAGATELLISERING:

"Jeg skammer meg så fælt at jeg ofte ikke tør å snakke om søskenincesten. Det kommer av andres holdninger."

Bagatellisering er det største fellesproblemet kvinnene har. Dette kan være vanskelig å tro når man ser hvor alvorlige og grove overgrep de har vært utsatt for. Søskenincest blir kalt for barnelek. Kvinnene bagatelliserer selv og samfunnet gjør det samme. Det er vanskeligere for alle å plassere skyld og ansvar fordi de som begår overgrepene ikke er store, voksne menn.

Overgriperne, foreldrene, venner, fagfolk og andre bagatelliserer søskenincest. At kvinnene selv er påvirket av disse holdningene gjør at de får det som en tilleggsproblematikk når de skal prøve å rydde opp i senvirkningene og problemene sine.

FOTO: ØYVIND HAUG

De vanligste utsagnet er: "Det er bare barnelek, det er ingenting å bry seg om. Ingen tar skade av det, det er helt vanlig".

"Ofte er kvinnene de flinkeste til å unnskyldte broren sin. "Jeg kommer ikke over at broren min også var et barn. Han hadde det så vondt."

I HJEMMETS LUNE REDE...
Caffaro og Conn-Caffaro (1998) viser til undersøkelser utført de siste 20 årene som viser at vold mellom søsken er den vanligste formen for familievold. Søskenincest foregår oftest mellom eldre brødre og yngre søstre, slik som vi erfarer på SMI – Oslo. Foreldrene havner i en spesiell situasjon der de

blant annet opplever at de må velge mellom søsknene. Dette kan medføre splittelse i familien. Selv om det foreligger bevis, har foreldrene en sterk tendens til å ville benekte eller bagatellisere overgrepene. Denne tendensen preger også profesjonelle hjelpere. Dette er samme erfaring som altfor mange av våre brukere har.

"Mor og far har tatt på seg skyld og ansvar. Jeg er bitter på dem likevel fordi de visste om overgrepene uten å gjøre noe. Mor og far hadde aldri tid eller krefter til oss. De jobbet på et barnehjem og hadde mer enn nok med å hjelpe andre barn. Broren min og jeg måtte være alt for hverandre."

"Jeg husker godt den første tilnærmelsen. Jeg hadde skyldfølelse fordi jeg ikke gjorde motstand. Jeg har tatt på meg hele skylden fordi jeg ikke skrek. Skyldfølelsen har ført til at jeg har hatt et stort behov for å fortrenge minnene i alle år. Jeg holdt på hemmeligheten og smilte. Til slutt måtte jeg konfrontere for å overleve."

Statistikkene over førstegangsg-

henvendelser til SMI – Oslo gjennom 16 år viser at mellom 8 og 10 % av vår brukergruppe har vært utsatt for incest av en eller flere brødre, og 0,1 % av en søster.

Statens institutt for folkehelsen gjennomførte en omfangsundersøkelse av et tilfeldig utvalg av befolkningen i 1993. 1.833 av 5000 personer (37%) fra 18 til 60 år returnerte spørreskjemaer med gyldige opplysninger. Av de som svarte at de hadde vært utsatt for seksuelle overgrep, hadde 3,4 % vært utsatt for milde og moderate overgrep av søsken, og 7,4 % for alvorlige overgrep av søsken. Søskenincest er et alvorlig sosialt problem som stort sett blir oversett i Norge. Det er ikke foretatt forskning med søskenincest som fokus, og våre brukeres erfaring er at det er lav bevissthet og liten kunnskap i skole, rettsvesen og hjelpeapparat. Vi ser at også ansatte ved incestsentre som jobber med incest i det daglige kan glemme seg bort og beskrive incest som overgrep begått av en voksen. Kunnskapen om søskenincest er mangelfull, selv om det er en betydelig bedring i løpet av årene som har gått siden jeg på konferansen Oppvekst 94 i Tromsø holdt foredrag om "Glemte seksualvoldsofre? - Søskenincest og jenter som utsettes for seksuelle overgrep av kvinner. Formidling av ny kunnskap." Den gangen kunne vi trygt anta at det var første gang dette var et eget tema for et faglig foredrag. Den nye kunnskapen ble formidlet ved hjelp av denne gruppens egne ord, møysommelig og modig delt i en arbeidsgruppe på støttesenteret. Det har vist seg å være mange likhetstrekk i livshistoriene og erfaringene til kvinner som har opplevd

søskenincest. Sitatene i denne artikkelen er utsagn fra de 29 kvinnene som deltok i søskenincestarbeidsgruppen.

SØSKENINCEST I FAGLITTE-RATUR OG MEDIA

Søskenincest nevnes nå i langt større grad i faglitteratur. Et godt eksempel på dette er "Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff. Kunnskapsstatus og erfaringer fra de nordiske landene. TemaNord 2000:547." Men i den grad søskenincest omtales, er det vanligvis med fokus på den som begår overgrepene og behandling av denne gruppen. Det er derfor viktig for støttesenteret å gi jentene som utsettes for søskenincest et ansikt og en stemme. Det er også utgitt svært få fagbøker med søskenincest som hovedtema og hittil ingen på skandinaviske språk.

I skjønnlitteratur, TV og film serveres vi som oftest hel- og halvspekulative historier om søskenincest. Vanligvis vet ikke aktørene at de er søsken, de har møtt hverandre i voksen alder, eller de er stesøsken og har blitt "giftet inn" i samme familie. Vi har vanskelig for å ta dette alvorlig eller bli opprørt. Men hva er hensikten? Når man søker på "sibling abuse" (søskenincest) på Internett, må man være oppmerksom på at det i tillegg til faglig interessant stoff kommer opp svært mange treff med henvisninger til pornografiske sider og vokte seg for å klikke seg inn på disse. Det er tydeligvis et stort ønske om å ufarliggjøre og forherlige seksuelle overgrep innen pornoindustrien. Vi kjenner etter hvert mange fortvilte incestutsatte jenter og kvinner som må leve med at bilder tatt som en del av overgrepene kan befinne seg på Internett så lenge de lever.

HVA SLAGS SEKSUELLE OVERGREP BEGÅR BRØDRE?

"Det ble mye slåssing når jeg prøvde å rømme unna overgrepene, og trusler om ikke å si noe når jeg fikk skader av slåssingen. Jeg har arr enda. Det ble mange voldtekter... Overgrepene slutta når jeg var 15."

I arbeidsgruppen kom det fram at brødrene hadde begått svært smertefulle og alvorlige overgrep, mange av dem gjennom mange år og mot flere søstre. De fleste av kvinnene hadde vært utsatt for vaginale voldtekter. Overgrepene spenner over en skala fra groteske og gjentatte voldtekter til seksuell trakassering og mobbing gjennom mange år. Det viste seg også at porno var vanlig i over halvparten av hjemmene. I de fleste tilfellene var det brødrene selv som hadde pornoen, noen få hadde også barneporno. 6 av kvinnene forteller at pornoen har blitt brukt som oppskrift og inspirasjon for overgrep.

Wiehe (1990) refererer til en undersøkelse fra en behandlingsklinikk for overgripere. Denne viser at søsken som begår seksuelle overgrep innrømmer å ha en lengre overgrepskarriere og at de begår grovere overgrep enn andre barn og voksne som begår seksuelle overgrep mot barn. Dette skyldes antakeligvis at offeret er lett tilgjengelig for overgriperen, og at overgrepene foregår innenfor familiens beskyttende taushet. Dette er sammenfallende med SMI – Oslo sine erfaringer. Mange har levd under konstant redsel og terror fra brødre gjennom hele sin barndom, noen også i voksen alder.

"Jeg hører "slapp av" i øret enda, han sa det stadig fordi jeg var så anspent. Jeg var ikke jomfru senere, så jeg tror det var samleie; i hvert fall masse bruk av fingre. Det svei forferdelig. Han tvang meg til munnsex mens jeg satt på sengekanten. Han ble gift, men fortsatte likevel. Det skjedde overgrep på toalettet mens kona satt på stua. Han tok alltid bare av meg det ene buksebenet under overgrepene. Jeg snudde ansiktet hardt mot veggen, telte rutene i taket, helt utkobla, lagde mønster på veggen."

HVEM ER DISSE BRØDRENE?

"Beskrivelsene brukere av senteret gir av sine brødre kan deles i to hovedkategorier som klart skiller seg ut. Den ene typen er stakkarslig, isolert, en enstøing med få eller ingen venner, en man synes synd på, en "tusse-laddtype".

"Da jeg konfronterte byttet broren min plutselig rolle fra den stakkarslige til en voksen og truende mann. Det var et sjokk. Jeg følte meg lurert siden jeg alltid hadde syntes så synd på han."

Den andre hovedtypen er en sterk type; manipulerende, brautende, voldelig, den som favoriseres på alle måter i familien og som får ting som han vil.

"Min bror ble plutselig stakkarslig da jeg konfronterte. Før det var han så tøff at jeg måtte ha politibeskyttelse når det skulle gjøres."

Mange av jentene var svært glade i broren sin før overgrepene startet, og har havnet i et komplisert hat/kjærlighetsforhold når overgrepene begynte.

"Min bror var bare ett år eldre enn meg. Vi hadde et greit og støttende forhold. Jeg var glad i han, han var et flott menneske. Han var ikke bare drittsekk. Vi har et vanskelig forhold i dag."

Forskning som er gjort på hvem disse brødrene er, bærer preg av at det er saker som har kommet så langt som til barnevern og rettsvesen. I disse tilfellene viser det seg at guttene ofte selv har blitt seksuelt misbrukt eller har hatt en vanskelig oppvekst på andre måter. De fleste tilfellene av søskenincest blir imidlertid ikke kjent utenfor familien. Når det gjelder denne "hverdagsincesten" som skjer i de tusen hjem, er vår erfaring at disse brødrene er like forskjellige som voksne overgripere.

FOTO: ØYVIND HAUG

voldtekts ofre, fedre som ikke tror at seksuelle overgrep forekommer. Noen av jentene har vært misbrukt av broren gjennom hele barndommen uten at foreldrene vet om det. Heller ikke i voksen alder kunne det falle dem inn å fortelle foreldrene om overgrepene. De er overbevist om at det ikke er støtte, trøst eller omsorg å få, og frykter med rette å ikke bli trodd eller tatt alvorlig. "Så lite kjærlighet har vi har fått..."

HVERDAGENS HELVETE

"Jeg levde i evig redsel og har ikke visst om jeg skulle overleve dagen."

Det er vanskelig for andre å forstå hvilket helvete det er å leve i søskenincest hver dag. Aldri være trygg, aldri vite når det vil skje igjen. Kvinner forteller at de var redd for at broren skulle fortelle til andre gutter hva han gjorde med henne. Da ville hun bli "fritt vilt" og risikere alt fra mobbing (hore, madrass osv.) til at de ble med neste gang bror ville begå overgrep, eller at de ville

begå overgrep uavhengig av broren.

En av konsekvensene av et overgrep, som også framheves av Browne og Finkelhor (1986) er at barnet som har vært utsatt én gang, risikerer å bli seksuelt misbrukt også av andre, noe som ytterligere svekker dets tillit. (Hoem Kvam 2001) Av kvinnene som deltok i arbeidsgruppen hadde 18 av 29 kun vært utsatt for overgrep av en eller flere brødre. De andre hadde i tillegg blant annet vært utsatt av: far, farfar, søskenbarn, stebestefar, mange i familien, brorens venner, far og en nabo, bestemor og brødre til venninner, og lærere.

Småjenter har hatt en enorm kreativitet når det gjelder å finne måter å overleve sin forferdelige virkelighet på.

"Jeg spiste ikke, - helt til jeg besvimte. Ingen la merke til det. Jeg gikk ut i tynne klær i iskulde og syntes det var

"Jo tidligere vi får en åpenhet rundt denne atferden, jo større muligheter er det for at vi forebygger utvikling av eventuelle "overgrepskarrierer" som kan inkludere en rekke utsatte barn. (Siri Sjøftestad) "Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff" TemaNord 2000:547. "

kjempegodt. Det vonde ble fryst ut. Jeg sang masse hvis jeg var langt nok unna folk, men var redd for å bli oppdaget, så jeg gikk over til å male. I den verste perioden forgrep jeg meg på andre barn."

Over halvparten av kvinnene i arbeidsgruppen har drømt om eller trodd at de har vært adoptert, eller at dette ikke var deres virkelige foreldre. Det har vært en trøst å tenke at man hører hjemme i en god og lykkelig familie et helt annet sted. De ville ikke være en del av denne familien. Det horrible skjer den dagen man ser seg i speilet, – og ligner på broren. De kan si: "Jeg trenger ikke ha bilde av overgriperen, jeg ser han i speilet hver dag..."

"Jeg håpet og drømte at de virkelige foreldrene kom og henta meg." "Jeg ble lagt inn med sammenbrudd 19 år gammel. Under familiesamtale med psykiater gikk jeg med på at far

Mange bærer på mye raseri og en følelse av urettferdighet. Brødrene blir nesten alltid favorisert i familien. Med den kunnskap de har i dag, regner mange det som sannsynlig at deres egen mor har vært utsatt for overgrep som barn. De forventer egentlig ikke så mye av foreldrene. De ønsker seg kjærlighet, respekt og å bli tatt på alvor.

JENTENE SA IFRA!

"Mor gjorde ingenting da jeg fortalte henne om det. Sosialkontoret gjorde ingenting da de fikk vite om det. Jeg anmeldte og saken ble henlagt."

Det sies ofte at det er så vanskelig å vite om barn blir utsatt for overgrep. Vi spurte derfor hvordan disse kvinnene hadde meddelt til sine omgivelser at de var utsatt for søskeningest. Det viste seg at de alle hadde gitt klare signaler på at de hadde det vondt på en eller annen måte. 20 av 29 har sagt direkte at de har blitt utsatt for overgrep eller de har blitt oppdaget av en av foreldrene mens det skjedde. Likevel ble de ikke beskyttet mot nye overgrep. De fikk ikke noen form for hjelp. Ingen snakket med dem etterpå om det som hadde skjedd. Hovedsaklig var reaksjonen kjeft og utskjelling i situasjonen.

"Jeg fortalte mor at far og brødrene mine misbrakte meg. Jeg husker minst 3 ganger jeg fortalte det. Hun ble enten sint eller så grein hun. Hun sa hun ikke kunne gjøre noe med det. Hun måtte se at jeg tok skade. Jeg var som en død dokke. Folk spurte henne hva det var med meg. Mor har sjøl vært utsatt, men sier at hun ikke har tatt skade av det."

HJELP?

"Jeg fortalte det til mor da jeg var 10 år gammel. Jeg var masse syk på ungdomsskolen. Hadde "vondter" som ble undersøkt uten at det feilte meg noe. Jeg skrev brev til legen og fortalte om overgrepene. Barnevernet ble varslet, men de gjorde ingenting. Jeg vet ikke hvorfor. 6 år senere fortalte jeg det til far, han sa at han aldri hadde hørt det før."

Hjelpeapparatet og familiens hjelpeløshet kan føre til at det er "offeret" som må flyttes ut av familien dersom det fortsatt er fare for overgrep eller

manglende mulighet til beskyttelse i familien. Det er lettere å "plassere" henne enn broren. I en sak der en

sliten og fortvilet jente selv kontaktet oss, lot barnevernet jenta på 14 år bli boende i hjemmet der hun må dele rom med broren som har misbrukt henne i flere år, og der de er i sterk tvil om foreldrene har tatt overgrepene på alvor og er i stand til å beskytte datteren. Hvilken faglig begrunnelse kan ligge bak dette?

"Barnevernet fant ikke grunn til å anmelde saken siden broren min innrømmet, og jeg ville ikke anmelde selv siden vi var så gode venner. Det er bitert nå, jeg føler at jeg ikke ble tatt alvorlig. Jeg kan lære å leve med barndommen min, men det er verre å måtte lære å leve med at familien ikke forandrer seg. Det er liksom ikke noe håp. Mine foreldre innrømmer omsorgssvikt, men jeg tror aldri de ville innrømme at de var dårlige foreldre! Det er vel mulig at jeg forventer meg for mye."

MOR FÅR SKYLDEN OG RASERIET

Det er hovedsaklig mor som er i fokus for raseriet kvinnene føler fordi de ikke fikk hjelp og føler seg så sviktet. Brødrene og fedrene er sjelden tema i terapi og støttegrupper. De fleste kvinnene forteller om foreldre som ikke er i stand til å dekke barns grunnleggende behov for psykisk og følelsesmessig trygghet og omsorg. Det er lite følelsesmessig og fysisk kontakt i familiene. Jenta blir overlatt til seg selv og må klare seg selv. Hun er foreldreløs. Kvinnene kan beskrive foreldrene som fjerne, at de aldri har "sett" dem, ikke brydd seg om dem og ikke gitt omsorg ut over det mest nødvendige.

"Vi hadde ingen nære forhold i familien i det hele tatt. Vi bodde bare i samme hus. Jeg ble sjokkert når jeg så andre gi moren sin en klem. Vi hadde aldri fysisk nærhet. Jeg kan ikke huske at de var glad i hverandre, og heller ikke at de var glad i oss ungene. Det virket som om de hatet hverandre som pesten. Det var forbudt å vise sinne."

Fasaden skal være på plass og det er svært viktig at familiens gode navn og rykte blir ivaretatt. Vi har brukere med foreldre som er ansatt i barnevernet, som er bistandsadvokat for

"Vi må anta at å fokusere på barn som "mulige sexforbrytere" vil by på stor motstand. Erfaring tilsier at det er vanskelig selv for erfarne fagfolk å se for seg at en 11-årig gutt skal kunne utvikle seg til en voksen mann som vil ha seksuell kontakt med barn. Tanker om naturlig barneseksualitet og at man kan "vokse av seg" det bekymringsfulle kan komme i veien for en realistisk vurdering av den atferden barnet faktisk utviser overfor yngre barn." (Siri Sjøftestad) "Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff" TemaNord 2000:547. "

var far, men at mor måtte ha adoptert meg."

Et kjent problem for alle er: Hva svarer du når noen, det være seg din første kjæreste, mannen du skal gifte deg med, venninner, legen, spør deg når du hadde ditt første samleie? Svarer du 6 eller 16? Situasjonen blir vanskelig og sår istedenfor den skrekkblandete fryden det egentlig skal være å snakke om det. Hvordan skal du klare å holde på hemmeligheten og late som du ikke vet noe om sex, når venninnene dine kommer i tenårene og begynner med kjæresten og gutteprat? Noen opplever å møte sterke reaksjoner hvis de sier sannheten. Mange har i denne situasjonen for første gang opplevd å få naturlige reaksjoner fra omgivelsene, og fått vite at dette ikke er vanlig, at det ikke er deres skyld, ikke noe å skamme seg for osv. Andre møter dessverre så sjokkerte reaksjoner at det kan stoppe dem fra å snakke mer om det.

"En kjæreste spurte meg ut når jeg unnskyldte broren min fordi han var et barn. Han fikk meg til å forstå at barn også vet hva som er rett og galt. Alle søsken gjør jo ikke sånt. Det hadde jeg ikke tenkt på før!"

KONFRONTASJON OG AVVISNING

"Jeg vil ikke konfrontere foreldrene mine nå. Jeg er sikker på å ikke bli trodd. Jeg skulle så gjerne bare fått pratet med dem, jeg ønsker ikke at de skal velge mellom oss eller at de absolutt må gjøre noe."

Kvinner som har vært utsatt for søskenincest velger etter vår erfaring langt sjeldnere enn andre incestutsatte å konfrontere familien i voksen alder. Det som oftest får dem til å bestemme seg for at det er nødvendig å gjøre det, er at broren skal ha barn. De føler ansvar for å hindre at han skal begå overgrep mot dem, og ønsker å legge

fra seg dette ansvaret hos noen som har mulighet til å følge det opp. De kan også velge å gjøre det fordi det er vanskelig å forklare hvorfor de holder sine egne barn unna broren. Og hvem skal komme i familie-

selskapene og på slektsstevnene?

"Jeg har strukket meg så altfor mye, nå orker jeg ikke å ha vanlig familiekontakt. Jeg orker ikke mer enn jeg må. Det er så leit fordi han har barn som jeg gjerne skulle kjent."

Det medfører ofte store konsekvenser å konfrontere familien med overgrepene. Både i barndom og voksen alder velger foreldrene brorens side. At mor og far har "laget" både han som begår overgrepene og offeret virker svært kompliserende på familielivet, uansett om barna er små eller voksne når overgrepene blir kjent.

"Jeg har brukt 90 % av tiden jeg har gått i terapi på foreldrene mine. Broren min har tatt på seg skyld og ansvar. Det er mye enklere å forholde seg til han enn til foreldrene mine. Det får veldig store konsekvenser å ta dette opp i familien. Foreldrene kan ikke skille seg fra et barn som fra en partner! Alle sier at de støtter meg, men det fikk ingen konsekvenser! For meg er det godt at jeg slipper å ljuge og få kritikk når jeg uteblir fra familie-selskaper."

Noen foreldre vil tydeligvis i teorien gjerne hjelpe sine barn og tro på dem begge. De prøver å finne middeleier og kan komme med mange rare forslag til løsninger. For de fleste kvinnene ender det opp med at de må forholde seg til en familie som fungerer akkurat som før når de første bølgene har lagt seg. Dette er for mange et tungt slag å ta. Det kan oppleves som et nytt svik og som ekstremt urettferdig. Før en konfrontasjon håpet de kanskje at alt skulle være annerledes hvis bare foreldrene visste sannheten. Nå må de gi slipp på dette håpet og kanskje forholde seg til den tøffe erkjennelsen av at de tydeligvis ikke betyr så mye for dem, eller at foreldrene rett og slett ikke er i stand til eller villige til å gjøre noe med problemene i familielivet.

Kvinnene anmelder svært sjelden overgrepene. Så vidt vi vet har kun to av senterets brukere utsatt for søskenincest, vært i retts sak i løpet av de 16 årene senteret har vært i drift.

Kvinnene søker ikke økonomisk erstatning på tross av store utgifter til behandling, tapt inntekt og tapt skolegang. De ønsker ikke å plage resten av familien og lage problemer med arv for andre familiemedlemmer. Det skjer nesten kun dersom de opplever å bli utelatt av testamenter eller på andre måter opplever å bli forfordelt og dermed lider store økonomiske tap.

FAMILIELØS ELLER VENNSKAPSFAMILIE?

"Jeg klarer å forholde meg til broren min sine stygge utspill, det er mye verre med foreldrenes svik. De tror meg, sier stakkars meg, men de velger hans side likevel. Det er repetisjon av sviket jeg opplevde som barn."

Brukere som velger å ikke konfrontere, kan likevel miste hele slekten fordi

Note: Sitatene i artikkelen er hentet fra arbeidsgruppen for kvinner utsatt for søskenincest ved SMI – Oslo. Denne artikkelen fortsetter i neste nummer av *Ikke Stikka'* (se nærmere informasjon lengre bak i bladet). Da vil vi bl.a. komme inn på forskjellen mellom "vanlig utprøving mellom barn" og overgrep, hvordan hjelpeapparatet forholder seg til slike saker med mer.

de velger å beskytte overgriperen og foreldrene ved å beholde familiehemmeligheten for seg selv. De velger å trekke seg ut av familien og slekten for å bygge opp og ivareta sin egen psykiske helse.

Fortvilte kvinner som har konfrontert må ofte erkjenne at de ikke klarer å forandre slekters skjeve gang og fastlåste mønstre, som i utgangspunktet kanskje gjorde overgrepene mulig. De håper at konfrontasjonen har rystet dem såpass i grunnvollene at nye barn beskyttes.

Noen er "ufrivillig familieløs" på grunn

AFTENPOSTEN 8/9-02:

Dømt for utukt med halvsøstre. En 23 år gammel mann er i Trondenes tingrett dømt til fengsel i ett år og ni måneder for utuktig omgang med sine to yngre halvsøstre. Mannen er også dømt til å betale 75.000 kroner i erstatning til en av jentene, som har fått psykiske problemer på grunn av overgrepene hun ble utsatt for, skriver Harstad Tidende. 23-åringen erkjente i retten at han allerede 12 år gammel begynte å foreta seksuelle handlinger overfor sin fem år yngre halvsøster. Overgrepene skal ha skjedd jevnlig. Mannen erkjente også at han 16 år gammel hadde utuktig omgang med en annen halvsøster, som på det tidspunktet bare var fem år gammel. Overgrepene mot henne tok imidlertid slutt da jenta fortalte sin mor om hva som foregikk. (NTB)

REFERANSER OG FORSLAG TIL VIDERE FORDYPNING:

Caffaro, J.V. og A. Conn-Coffaro: Sibling Abuse Trauma: Assessment and Intervention Strategies for Children, Families and Adults. London, New York 1998. Haworth Maltreatment and Trauma Press.

Hellesnes, Marit: Søskenincest. Informasjonsmateriale fra Stiftelsen SMI-Oslo 1995.

Ihle, Marit: Seksuelle overgrepssaker i barne- og ungdomspsykiatrien. Retningslinjer. Nasjonalt Ressurssenter for seksuelt misbrukte barn (NRSB) 2000.

Kvam, Marit Hoem: Seksuelle overgrep mot barn. Universitetsforlaget 2001.

Lamb og Coakley: Child Abuse and Neglect Volum 17, nr. 4. Side 515-526. July/Aug 1993.

Nasjonalt Ressurssenter for seksuelt misbrukte barn (NRSB): Barn og unge som forgriper seg på andre. NRSB-nytt Juni 2001.

Purvis, Kenneth: Fra BOYZ til MENN. Universitetsforlaget 2002.

Svein Mossige (red): Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff. Kunnskapsstatus og erfaringer fra de nordiske landene. TemaNord 2000:547. Nordisk Ministerråd, København 2000. Kan bestilles hos Akademika A/S, tlf: 23 12 24 02.

Wiehe, Vernon R: Sibling Abuse. Hidden Physical, Emotional and Sexual Trauma. Lexington Books. Canada 1990.

Skjønnlitteratur:

Bredow, Katarina von: Søskenkjærlighet. Tiden Norsk Forlag. 1993.

Ford, John: Så synd at hun er hore. (Drama skrevet i 1633, gjendiktet av Per Bronken) Solum Forlag A/S 1984.

Hoffman, Alice: Hvite Hester.

Jeffmar, Marianne: Älskade barn. Bonniers. Stockholm 1985.

BREV TIL EN BROR

Ordene skriver,
ordene taler min sak.
Ordene beskyttes
og de beskyttes ikke.
For ordene
kjenner ikke følelsene.
Ordene løper fra følelsene.
Ordene er min redning
og de er min undergang.

Jeg har skrevet et brev.
Sagt det som skal sies.
Men jeg er ikke trygg!
For det er blitt natt
og søvnen slipper ikke til.
Kroppen sier
"Ikke sov!"
"Det er farlig!"
Nei, jeg er ikke trygg.

Ordene må også
bite i seg nederlag
og begrensning.
De klarer ikke alltid
være mitt skjold.
For dine ord som faller,
kan ramme en kropp uten ord.
Min ordløse kropp.
Den er vergeløs.

Den kan ikke sove.
Den har nok med
å sitte vakt.
Ved inngangen til
sin egen sjel,
så ikke han
nok en gang
får komme inn
og ta den fra henne.

Mette

MIN HISTORIE

Da jeg var 9 år skjedde det noe som forandret livet mitt. Min nest eldste bror på 15 år misbrukte meg seksuelt for første gang. Overgrepene varte i ca 5 år. Jeg hadde stor tillit til han fordi han alltid hadde vært en grei bror. Han lurte meg. Jeg trodde ikke det var så farlig. Han ville jo bare leke med meg, og at vi skulle være nakne. Vi skulle leke med hverandres kropp. Det skjedde alltid på hans rom og når ingen andre var hjemme. Da jeg skjønnte at dette var galt, hadde han fått meg til å tro at det var farlig å si det til noen. Den første tiden trodde jeg det var normalt. Samtidig fikk jeg høre at jeg ikke måtte si noe til mamma og pappa. Jeg ble også redd for at de skulle få vite det og jeg følte at det var min skyld.

Når jeg var sammen med andre på min alder følte jeg meg så annerledes. Jeg ble mobbet på skolen uten at jeg skjønnte hvorfor. Det var ikke noe spesielt de mobbet meg for. Overgrepene fortsatte i flere år. Kroppen min likte det på en måte. Samtidig følte jeg meg skitten, - og noe av det var ekkelt.

Senere ble jeg også brukt seksuelt av andre gutter i familien, også noen som var yngre enn meg. Da var allerede mine grenser brutt ned. Derfor var det ikke vanskelig for dem å få det som de ville. Når jeg skulle fortelle noen andre om dette, var det spesielt vanskelig å fortelle at kroppen min likte det. Det at jeg også likte det, gjorde at jeg følte skyld. Det var også vanskelig å fortelle fordi overgriperne var så unge. Jeg følte skam når jeg fortalte det og var redd for at andre skulle tro at det var meg som tok initiativet. Det gjorde jeg ikke. Nå er jeg en ung voksen kvinne som sliter med senvirkninger etter incest. Det jeg sliter mest med er grenser. Jeg har problemer med å vite hvor grensene mine går og hvordan jeg skal sette grenser. Jeg har også

problemer med hvor andres grenser går. I voksen alder var jeg på besøk hos mine besteforeldre. Bestefar begynte å klå på meg og jeg klarte ikke å si stopp. Jeg ble bare helt paralyisert og det ble mormor som stoppet han. Jeg har vanskelig for å forstå at jeg er like mye verd som andre. Jeg er usikker på meg selv, har et vanskelig forhold til menn og sliter med å ha tillit til noen. Jeg må ha kontroll for å føle meg trygg.

Jeg har akkurat fortalt mine foreldre at jeg har vært utsatt for incest og av hvem. Jeg har tenkt på å fortelle lenge, men har vært så redd for hvordan de ville reagere. Etter hvert så måtte jeg lyve mye for mine foreldre hvis jeg skulle klare å holde overgrepene skjult. Siden jeg ikke har klart å arbeide fullt på grunn av senvirkninger etter misbruket, har mine foreldre skjont at noe var galt. Foreldrene mine var en periode så bekymret for meg at de ringte to ganger om dagen. Det ble så slitsomt at jeg slo av telefonen. Da sendte de min bror for å sjekke hvordan jeg hadde det. Siden han er min overgriper var det vanskelig for meg å få han på døren. Jeg skrev et brev til mine foreldre hvor jeg fortalte min historie. Jeg la det i en postkasse en lørdag på vei til jobb. Mens jeg var på jobb ringte mamma og var i godt humør. Da begynte panikken å komme. Jeg visste at om to dager ville hun være knust. Dessuten var jeg livredd for at mine foreldre skulle avvise meg. De to viktigste personene i livet mitt. Jeg var redd for å ikke bli trodd. At de skulle tro på mine overgripere i stedet for meg. Disse dagene var noen av de aller vanskeligste i mitt liv. Det ble tirsdag før jeg snakket jeg med mamma i telefonen. Hun sa at både hun og pappa trodde meg og ville støtte meg. Begge hadde brutt sammen når de fikk vite det. Jeg var lettet over at de trodde meg samtidig som det var så uvirkelig. Jeg hadde forberedt meg på

det verste. Samtidig som jeg følte glede over å bli trodd, følte jeg også sorg fordi jeg vet at mine foreldre fikk det vanskelig. Mamma ringte min bror og konfronterte han. Han innrømmet noe av det mildeste, men langt i fra alt. Mine foreldre trodde på meg likevel.

Selv om de tror meg, er det vanskelig. Mamma sier at vi må holde sammen som en familie, men jeg har ikke lyst til å møte brødrene mine, spesielt ikke min nest eldste bror. Jeg må nok knuse drømmen om en stor lykkelig familie når jeg forteller at jeg ikke vil hjem til jul dersom han kommer. Mine foreldre tror at selv om jeg akkurat har begynt i terapi, så er det på tide å trappe ned. De tror at det bare er å knipse for at alt skal bli bra igjen. Det er slitsomt å fortelle at det ikke fungerer sånn.

NN

SØSKENKJÆRLIGHET?

Da jeg var 12 år og hadde begynt å få former, begynte broren min på 16 år å vise stor interesse for meg. Først syntes jeg det var ok. Jeg visste ikke hva han hadde i tankene. For meg var han et forbilde og beskytter. Jeg fikk mange komplimenter og han tok meg med til kamerater og på fester. Jeg var ofte beruset når jeg kom hjem.

En dag vi var alene hjemme begynte han å ta på meg. Jeg ble usikker og litt redd. Han sa han skulle lære meg litt. Han sa også at han hadde gjort det mot venninnen min som var et år yngre, så det var ingenting å være redd for. Så gjorde han det med meg også!

Jeg ble passiv og innesluttet fra den dagen. Han kom ofte inn på rommet mitt og sa at nå var det på tide med litt "trening". Han bestakk meg med penger og ting for at jeg skulle holde tett. Jeg var skamfull og ville ikke si noe. Etter hvert gjorde jeg det dårlig i alle fag på skolen. Jeg rømte hjemmefra og måtte hentes av politiet.

Det skulle ta 11 år før noe skjedde. Da fikk jeg psykose og havnet på institusjon. Der fortalte jeg snublende om fortiden jeg hadde hatt. Jeg ble på sett og vis møtt med forståelse og ble fortalt at psykosene skyldtes overgrepene. Noen år senere fikk jeg en ny psykose og denne gangen anmeldte jeg overgrepene mens jeg var innlagt. Broren min nektet og fremsto som en drøm av en bror i papirene. Saken ble henlagt og jeg stod nå alene mot mesteparten av familien. Jeg ble ikke trodd. Eneste muligheten til å overleve for meg var å holde meg unna han. På konfirmasjoner, bursdager og andre familiesammenkomster unnlot jeg å komme. Han hadde familien på sin side og deltok alltid. Jeg ble sett på som psykotisk og rar.

I dag er jeg 30 år og har ikke sett

broren min siden jeg anmeldte han. Jeg klarer ikke å møte han. Han har ødelagt både ungdomstiden min og selvbildet mitt. Jeg har hatt spiseforstyrrelser og andre problemer. Det verste er at han går fri! Med ryggen rak kan han le av meg. Er det dette som kalles søskenkjærlighet? I dag klarer jeg hverdagen bra. Jeg har jobb og venner, men jeg vil aldri fortelle dem om overgrepene. Da vil vennene forsvinne og jeg blir alene. Slik er det. Det må ties for at jeg skal leve normalt. Jeg ønsker egentlig å fortelle og bli forstått. Jeg vil møte andre i min situasjon. Jeg vet jeg ikke er alene om dette. Dessverre.

"Personene med de kalde fargene er min biologiske familie, - bortsett fra søsteren min nede i hjørnet som er varm. Hun tror på meg og støtter meg. Personene og dyrene med de varme fargene er fosterfamilien min og dyrene deres.

HJELP

Hvor skal jeg stå?
Hvor skal jeg være?
Hvor skal jeg nå?
Hva blir det neste?

Skal jeg være her eller der?
Det lurar jeg på!
Hvem må jeg skuffe?
Mine foreldre eller fosterforeldre?

Hvem skal jeg være hos på helligdager?
Her eller der?
Hvem må jeg skuffe?

Hjelp, hva gjør jeg?
Hjelp, hva skal jeg gjøre?
Hva med hunden min?
Jeg savner deg Dina!!

Hva med min storebror?
Hva skjer med han etter
det han har gjort mot meg?
Hva med han?

Storesøster, hvor er du?
Hvordan kan vi treffes oftere?
Jeg er i Norge og du?
Du er i utlandet
Jeg savner deg!

Hjelp, hva skal jeg gjøre?
Hjelp, hva gjør jeg?
Hvor skal jeg i livet?
Hva gjør jeg med meg selv?

Hjelp!
Hjelp!
Hjelp!
Hva skal jeg gjøre?
Hvor skal jeg stå?

Jente, 18 år

En skur av förnekande, en mur av försvar

- Några tankar och erfarenheter av att arbeta med unga förövare av sexuella övergrepp på barn.

AV ANDERS NYMAN,
REDD BARN, SVERIGE

"En tusenlapp på sin höjd", säger han och flinar när vi pratar om det rimliga i att betala ett skadestånd på 125 000 kronor till en tolvårig flicka efter en synnerligen rå och brutal våldtäkt som han blivit dömd för. "Om det hade varit din syster, då" säger jag och hör min röst frysa till is. "Jag har ingen syster" säger han och tar mycket omsorgsfullt av sig sin ena sko och håller ut en skvätt grus på golvet. "Som du säkert förstår har jag en annan åsikt än du" säger jag mellan sammanbitna käkar och håller tillbaka en impuls att sparka skon ur hans hand. (fritt ur Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling, kapitlet: Terapeutens egna känslor)

Denna interiör från behandlingsrummen på Rädda Barnens centrum för barn och ungdomar i kris i Stockholm får utgöra ett anslag för några funderingar och erfarenheter från ett mödosamt arbete med att förmå unga förövare av sexuella övergrepp på barn att 1) förstå vad som hänt, 2) ta ansvar för vad som hänt, 3) att aldrig göra om det.

I exemplet ovan möter vi en odräglig provocerande arrogant tonåring som gjort sig skyldig till ett grovt sexuellt övergrepp på en minderårig flicka som han inte på något vis vill kännas vid och hans för tillfället rasande terapeut. Som en förhållandevis autentisk ögonblicksbild är den inte menad att ge en rättvis bild av vare sig terapeut eller ung förövare utan av den dramatiska och för båda parter äventyrliga dynamiken i deras möte. Deras relation till varandra blir helt avgörande för hur det terapeutiska arbetet så småningom kommer att utveckla sig.

OUTFORSKAT OMRÅDE

När Rädda Barnen i Sverige i början av 90-talet öppnade sin mottagning för sexuellt utnyttjade pojkar, pojk-mottagningen var syftet att uppmärksamma förhållandet att även pojkar utsätts för sexuella övergrepp. I dag, tolv år senare är detta välkända omständigheter. För den som är intresserad av att ta del av vårt arbete med de sexuellt utnyttjade pojkarna hänvisar jag till den bok som sammanfattar detta: *Pojkmottagningen* (2002).¹ Vad vi mycket snart upptäckte i vårt arbete med att bistå dessa pojkar var att steget mellan att vara pojke och offer är sexuella övergrepp och en pojke som överskred andras sexuella gränser, en ung förövare, ibland var mycket kort. Flera av de pojkar vi träffade kunde mycket snart efter, eller till och med, under tiden de själva var sexuellt utnyttjade förgripa sig på ett annat barn.

Samtidigt började internationell forskning visa att ungefär vart tredje sexuellt övergrepp emot ett barn begicks av ett annat barn, d.v.s av

någon under 18 år.²

Unga förövare av sexuella övergrepp var till för några år sedan ett förhållandevis outforskat kunskapsområde såväl nationellt som internationellt. Därför föll det sig naturligt att vi enligt det uppdrag Rädda Barnen har att uppmärksamma missförhållanden som rör barn och stärka barns rättigheter valde att inkludera ett särskilt fokus på unga förövare av sexuella övergrepp i vårt arbete med de sexuellt utnyttjade pojkarna. Detta arbete finns nu dokumenterat i Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling (2002).³

NÅGRA FAKTA

Vi har sammanställt våra erfarenheter av arbete med 62 unga förövare som sammantaget har förgripit sig på 82 barn.

- Medelåldern var 14 år
 - 21 % hade enligt uppgift själva varit utsatta för sexuella övergrepp
 - Alla sexuella övergrepp var s.k. hands on övergrepp, d.v.s. offret hade antingen blivit analt vaginalt eller oralt penetrerat eller berört.
 - 10% av förövarna var inskrivna på specialskola för utvecklingsstörda vilket i 6% av fallen också gällde offren.

Med tummen och pekfingret på sin vänstra hand tvinnar han oupphörligt den tunna tråd lossnat från armstödet på hans stol.

*You turned me down and made frown,
You were the boss and I was lost,
You led me on then you were gone,
Don't give me no fuss, believe in us
I called you on the phone, but you said
no dice, You left me alone, and now
you pay the price*

*Han rappar för mig, sin egen rap.
Hans knä rör sig rytmiskt upp och ner.
Han tystnar och ser ut genom fönstret.
Jag följer hans blick, ett blekt okoberdis med duggregn. Om några få minuter ska han köras tillbaka till den låsta avdelning där han numera tillbringar sitt liv. Plötsligt ser jag bilden av min egen son framför mig.
Jag slås av att påminner om varandra i utseendet, fattar varligt hans hand, tar honom med ut genom fönstret och vi ger oss av över hustaken, för att aldrig mer återvända..*

(fritt ur Unga förövare – sexuella övergrepp och behandling, kapitlet: Terapeutens egna känslor)

"Officiell kriminalstatistik från Storbritannien och Nord-Amerika antyder att unga tom 18 års ålder begår upp till 30 % av alla våldtekter mot vuxna och 30 – 50 % av alla sexualbrott mot barn. Enligt svensk kriminalstatistik begår unga sexbrottsförövare ca. 10 – 15 % av alla officiellt kända sexualbrott." Niklas Långström i "Personer som begår sexuella övergrepp mot barn. Förståelse, behandling og straff" TemaNord 2000:547. "

FOTO: ØYVIND HAUG

¹ Nyman, A. & Svensson, B. (2002),

2:a reviderad upplaga. *Pojkmottagningen* –

Detta sättet att tänka åskådliggörs i den förövarcirkel som nedan försöker illustrera hur den unge utvecklar ett för honom unikt mönster av frustration, upphetsning, fantasier, över-grepp och förnekanden.⁵ Detta är ingen vetenskapligt utprövad modell utan ska förstås mer som en metafor, ett redskap för tanken när det gäller att t.ex. tillsammans med den unge undersöka och förstå vad det är han har gjort.

TANKAR OM BEHANDLING

För dessa unga förövare krävs i allmänhet mycket långa behandlingstider, 2-3 år är inte ovanligt. Behandlingen genomförs ofta i samarbete dels med de unga förövarnas familjer, med de vårdinstitutioner som ofta får hårbärgera dessa ungdomar och de placerande myndigheterna. Ofta följer också ett långt uppföljningskontrakt på ett flerårigt behandlingsåtagande.

Behandlingen är att likna vid en blandning av psykoterapi och pedagogik. Det handlar om att dels förstå vad som hänt och att sätta stopp för att ska kunna hända igen. Det är ingen överdrift att påstå att motivationen för behandling är högst varierande. Den som inte anser att han gjort något fel, begått något brott, tycker heller inte att han behöver behandling, vilket är en inte ovanlig utgångspunkt när det gäller att påbörja en behandlingskontakt med dessa pojkar. Det händer ibland att vi inte lyckas ta oss igenom detta pansar av vad som är en blandning av rena lögner, minnesluckor, förnekanden och vanföreställningar och då tvingas vi förstås ge upp. Inslaget av tvång i dessa ärenden har vi uppfattat är av avgörande betydelse med tanke på att motivationen ibland är så ringa. Ofta visar det sig dock att bakom detta pansar finns en skräckslagen, förvirrad pojke som drömmer mardrömmar av att vara inlåst, som inte har någon aning om vad det är han gjort och varför. Ekot av "Det bara blev så" studsar för evigt mellan väggarna på Pojkmottagningen.

De metoder vi använder oss av är mycket skiftande. Pojkarna erbjuds naturligtvis att samtala. För de som har svårt som inte har orden kan det ibland gå lättare att skriva. Vi har

massor med skrivuppgifter av typen "skriv ett brev till ditt offer", "skriv ett brev från ditt offer till dig själv", "vad tror du ditt offer tänkte/ kände". De kan få fylla i mycket strukturerade formulär med kortsvarsfrågor: "beskriv dig själv med tre ord", "räkna upp tre saker som gör dig upphetsad" eller fylla i skalor om hur man uppfattar sig själv: "Jag har många vänner - ja eller nej". Den som varken vill prata eller skriva kanske vill måla eller rita: "självpporträtt", "min familj" eller "min drömtje". Att göra raptexter kan vara ett sätt att uttrycka sig som ibland passar den som varken vill läsa, skriva, prata eller måla.

Vissa inslag i behandlingen liknar mer skola än något annat. Vi kan ta fram sexualupplysningsmaterial, informera om lagstiftning, barns utveckling, vad som är normalt och onormalt när det gäller vanor och beteenden. Vi diskuterar och utmanar föreställningar om familjeliv, om könsroller, om pornografi och prostitution för att ta några exempel.

Oftast sker behandlingen individuellt. Det betyder inte att vi tar avstånd av behandling i grupp. Tvärtom kanske det många gånger skulle vara att föredra men detta handlar främst om tillgången på ärenden. Internationella erfarenheter ger vid handen att behandling i grupp kan ge mycket goda resultat när det gäller unga förövare.

OFFRETS VERSION UNDER HUDEN

Som terapeut känns det ömsom som jag försöker storma ett i det närmaste ointagligt fort av försvar för att i nästa stund så gott det går försöka skydda mig i den störtkur av förnekanden som jag ibland har svårt att värja mig inför. För att försöka hålla kursen i dessa mycket stormiga vatten krävs det att jag har offrets version under huden, annars är det lätt att svepas med i den unges alla ursäkter och förvanskade föreställningar. Av och till måste jag påminna mig vad det var han faktiskt gjorde. Ibland också tillsammans med den unge gå igenom, titta på, lyssna och läsa polisförhören med offret/offren.

RELATIONEN ÄR ÖVERORDNAD

Betydelsen av relationen mellan terapeut och klient kan inte nog betonas. Oavsett behandlingsmetoder och behandlingstema är det den terapeutiska relationen som blir avgörande för om behandling äger rum. Först när en relation är upprättad som håller för påfrestningar, besvikelser, provokationer och gränssättningar är förändring möjlig.

Låt oss för ett ögonblick återvända till den unge förövaren och hans terapeut och ta en titt in i behandlingsrummet:

- 35% hade använt våld i samband med övergreppen. Med våld avses ex slag, strupgrepp, fasthållade.
- 21% hade förgripit sig på mer än ett offer.
- Offergruppen bestod av 39 pojkar och 43 flickor. Offrens medelålder var ca 9 år.
- Av de 82 utnyttjade barnen hade 16% blivit utnyttjade i fosterhem eller på institution, 21% i familjen av syskon eller styvsyskon, 9% av släktingar. 50% var bekant men inte släkt med förövaren, för 5% av offren var förövaren helt obekant.

PENDELN HAR SVÄNGT

Innan unga förövare började uppmärksammas på allvar hände det nog att man lite till mans föreställde sig att det som nu uppfattas som allvarliga sexuella övergrepp mer var att betrakta som tillfälligheter, utslag av "hormonstorm", unga pojkars "experimenterande", "nyfikenhet" eller "provocerad, lockad och förförd" och att detta med all säkerhet skulle "gå över" efter en tid. I takt med att man alltmer började intressera sig för att förstå och behandla vuxna förövare av sexualbrott emot barn gjorde man iakttagelser kring mönster och beteenden att man kanske lät pendeln slå tillbaka lite för långt och kanske överbetonade riskerna för unga förövare att utvecklas till vuxna pedofiler och sexualförbrytare. I mitten och slutet av nittioalet kunde det ofta heta att "en ung förövars övergrepp får aldrig förstås som ett nyfiket experimenterande." Numera har vi förstått att det med unga förövare, som så mycket annat förhåller sig, inte antingen eller, utan både och.

Visst finns det barn och unga som tillfälligt överskrider gränser för att de är nyfikna, omogna, okunniga och som inte för den skull är predestinerade till att bli pedofiler eller

återfallsförbrytare, som ganska omedelbart förstår att de handlat fel och aldrig kommer att göra det igen, som inte behöver lång behandling utan egentligen bara skulle behöva en tillrättavisning. Och det finns de som verkligen är i riskzonen för att inte kunna kontrollera sig, som inte förstår innebörden i vad de gjort, som inte kan leva sig in i hur det var för den som blivit utsatt, som inte har förmågan att närma sig jämnåriga, som gång på gång tvingar sig på, mutar, hotar, förför och manipulerar för att få sin vilja igenom. Och det finns dom som befinner sig nånstans mittemellan.

RISKABEL RISKBEDÖMNING

Problemet med barn och unga i de här avseendena är att det är riskabelt att förlita sig på riskbedömningar, motsvarande de som görs på vuxna när det gäller att förutsäga och bedöma farligheten, just för att det rör sig om unga människor som växer, utvecklas och förändras, som ännu inte har fastnat i beteenden, mönster och stereotyper. Den enda avgörande riskfaktorn man hitintills egentligen har hittat när det gäller att förutsäga vem som kommer att utvecklas till förövare när det gäller pojkar som själva blivit utsatta för övergrepp, handlar om att ha bevittnat våld i det egna hemmet. Av 284 undersökta unga pojkar som varit utsatta för sexuella övergrepp begick 37 pojkar eller 12% av undersökningsgruppen egna över-

Anders Nyman har sammen med to andre utgitt en bok med tittelen "Young offenders, sexual abuse and treatment". Den er utgitt av Redd Barna i Sverige. www.rb.se.

Nyman hadde foredrag på ISPCANs 14' internasjonale konferanse i Denver, USA, 7 – 10 juli. Der møtte representanter fra SMI-Oslo ham. Mer informasjon om konferansen lengre bak i bladet.

grepp. Undersökningen visade att de som levt i våldsam miljö och dessutom

har blivit utsatta för sexuella övergrepp löper större risk att förgripa sig på andra.⁴ De erfarenheter vi gjort på Pojkmottagningen bekräftar också detta. I vårt material återfinns alla grupper av unga förövare. I denna framställning uppehåller jag mig fortsättningsvis vid den mer "tvångsmässiga" gruppen, de som begått upprepade övergrepp, där vi kan skönja både viss grad av beroende, starka förnekanden bristande verklighetsförankring. Jag lämnar t.ex engångsövergreppen och de mycket unga därhän. (I vårt material har vi 8 barn under tolv år. När det gäller dessa tycker vi att det är mer korrekt att tala om barn med sexuella beteendeproblem snarare än "unga förövare")

FÖRÖVARCIRKELN

Numera tänker man sig att sexuella övergrepp för den här gruppen unga förövare handlar om sexualiserade uttryck för förvanskade föreställningar kring makt och kontroll. Det handlar ofta har det visat sig, dels om en cyklisk process, (något som upprepar sig) dels om ett dysfunktionellt sätt att handskas med svåra upplevelser. Precis varför detta sättet att handskas med kränkningar och besvikelse bli sexuellt har man inte kunnat exakt visa, bara att för vissa blir det så. Det kan som sagts tidigare ha att göra med egna upplevelser av sexuella övergrepp. Det kan handla om sexuell överstimulering, om sexuell gränslösa miljöer, erfarenheter av avancerade

Seksuelle overgrep på barneverninstitusjoner

AV GRO T. FIVELSTAD

"Han var 4 år eldre enn meg, nesten som en storebror. Han passet på meg og det var så trygt. Vi hadde mye gøy sammen. Men plutselig en dag hadde han sex med meg. Da var det ikke gøy lenger..."

(Jente, 13 år på barneverninstitusjon)

En del barn og unge som bor på barneverninstitusjon blir seksuelt misbrukt der. I noen tilfeller er overgreper en voksen, andre ganger er overgrepene begått av andre barn eller unge.

Jeg mener at flere faktorer bidrar til å øke sjansen for at seksuelle overgrep kan skje. Det er forhold som på ulike måter og i ulik grad legitimerer, underbygger og opprettholder seksuelle overgrep mot barn. Slike forhold har vi som en målsetting å synliggjøre og motarbeide. Jeg vil nevne noen av disse forholdene, illustrert med utsagn fra jenter jeg kjenner:

Jenter med seksualisert oppførsel og gutter med volds- og overgrepssproblematikk bor ofte på samme institusjon. Begge parter er av ulike grunner gjerne dårlige til å sette grenser for seg selv. Disse ungene

er i en spesielt utsatt posisjon og de representerer utfordringer som jeg mener ofte blir bagatellisert fra de voksnes side.

En del aktiviteter og situasjoner i regi av institusjonene "legger til rette for" at overgrep lettere skal kunne skje:

En jente på 13 år forteller:

"Jeg, to gutter på institusjonen og en miljøarbeider var ute i båt. Vi gikk i land på en liten strand for å bade. Miljøarbeideren sa at jeg og guttene kunne gå i land først, han skulle bare ordne noe med båten. Han sa vi kunne skifte bak båthuset. Hvordan kunne han sende meg dit sammen med de to guttene? Jeg hadde sagt flere ganger at han ene var "ekkel" og at jeg ikke likte å være alene med han. Han voldtok meg mens den andre holdt vakt."

Jeg har hørt om mange situasjoner og hendelser som ungdommene har opplevd som krenkende og ubehagelige på institusjon. En 17 åring sier:

"Miljøarbeideren elsket å fortelle grisevitser. Ingen av oss likte det, men det brydde hun seg ikke om. Hun ertet de yngste guttene med at de var sent

utviklet, ikke hadde fått hår på tissen enda osv. Dersom jeg og en gutt hadde sittet oppe om kvelden og snakket, antydte hun alltid at det hadde skjedd noe mer. Det var nesten som at hun ville det skulle skje."

Det ble det tatt opp med de voksne uten at de foretok seg noe. Ungdommene opplevde dette som et bevis på at de voksne ikke syntes dette var så viktig og følte at de ikke ble tatt på alvor. "De mener vel at det er greit da", sa en av jentene. På en annen institusjon opplevde en incestutsatt jente med såkalte adferdsproblemer dette:

"Jeg ønsket ikke å snakke i fellesrunden, og som straff måtte jeg gå lang tur i skogen. Alle skulle liksom være så tøffe. Jeg, en ungdom til og to miljøarbeidere gikk en hel dag i stekende sol. Til slutt kom vi til et vann hvor de sa at jeg skulle bade naken. De sa at alle nye gjorde det. Jeg badet mens de satt på en stein og "slappet av" som de sa. Det var ekkelt. Jeg vet jo at de så på meg..."

(Jente, 15 år)

Denne jenta mistet det lille hun hadde av tillit til voksne. Hun ble relativt umulig å forholde seg til, syntes de voksne, og de mente at hun ikke lengre kunne nyttiggjøre seg tilbudet. Hun ble skrevet ut av samme grunn som hun kom inn. Adferdsproblemer i form av seksualisert og grenseløs oppførsel.

ADOPTIVBARN

"Jeg ble voldtatt av de store guttene på barnehjemmet i hjemlandet mitt. Da jeg kom til Norge, trodde jeg at det var slik man var sammen med andre barn. Det var det eneste jeg kjente til..."

(Adoptert jente)

En gruppe barn som nesten alltid blir glemt når det gjelder overgrep på institusjoner er adoptivbarn. Svært mange barn som adopteres bort, har bodd på barnehjem før de kom til Norge. Der har en del blitt utsatt for seksuelle overgrep, bl.a. av andre barn eller unge. Dette får som regel ikke adoptivforeldrene informasjon om.

Noen barn forteller etter hvert selv om overgrep. I andre tilfeller er det foreldrene eller andre voksne rundt barnet som får mistanke om at de har vært utsatt for overgrep. En grunn kan være at barnet utsetter andre for overgrep, eller at barnet er påfallende seksuelt utagerende eller aktive overfor både barn og voksne. Barn som har blitt seksuelt misbrukt er særlig utsatt for nye overgrep. Spesielt er faren stor dersom man ikke kjenner barnets bakgrunn og derfor er oppmerksom. Mitt inntrykk er at både adopsjonsmyndigheter, adoptivforeldre og fagfolk ikke er tilstrekkelig oppmerksomme på denne delen av bagasjen til en del adoptivbarn. Selv om adoptivbarn ikke har blitt utsatt for seksuelle overgrep, har de med seg en bagasje som gjør dem spesielt sårbare i forhold til organiske skader, relasjoner og andre psykososiale forhold. En del får derfor

store problemer i løpet av oppveksten, kanskje særlig i puberteten. Adoptivbarn er i utgangspunktet barnevernsbarn og en risikogruppe som må tas spesielt hensyn til.

En del adoptivbarn får så store problemer i Norge at de for en periode ikke kan bo hjemme. Noen bor da i fosterhjem mens andre kommer på institusjon. I en slik situasjon er det ikke minst viktig å være oppmerksom på faren for å bli utsatt for seksuelle overgrep.

"I alle nordiske land, bortsett fra Sverige, har man kommet svært kort når det gjelder å gi hjelp til barn og unge som selv begår seksuelle overgrep mot andre barn og unge." Svein Mossige i "Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff" TemaNord 2000:547. "

FOTO: ØYVIND HAUG

“MEN DA DET BLE KLART AT HAN HADDE "FAST FØLGE" MED EN AV JENTENE I KORET, SLAPPET JEG LITT MER AV. HAN VILLE NØK IKKE RØRE MEG IGJEN, TENKTE JEG.”

Den sorte engelen

Jonas* bodde i det store, kjempekoselige huset rett over veien. Der hadde jeg vært så å si daglig de syv årene vi hadde vært naboer. Der, tror jeg, hadde jeg vært så nær lykken som det er mulig for et barn å komme i en tilværelse preget av vold og seksuelle overgrep. Vi snakket aldri om det som skjedde hjemme hos meg og jeg vet ikke hvor mye han forsto. Jonas hadde bare en egen evne til å dukke opp når jeg trengte det mest – også på skolen. Mange trodde vi var søsken, og vi lo for oss selv og lot dem bli i troen.

Jonas gråt og klamret seg til meg da han skulle flytte. Min egen gråt var kvalt og begravet for flere år siden, men jeg hadde en diger klump inni meg. Jeg fryktet at gleden og latteren min skulle følge ham på flyttelasset. En del av meg ville at familien skulle fortsette å bo i huset. Den representerte en slags trygghet, selv om den ikke visste hva jeg ble utsatt for. Men faren til Jonas var nylig død, og moren hadde ikke mulighet til å sitte med et så stort hus alene. Aldri mer skulle vi sitte i den velstelte hagen og dele drømmer og håp for fremtiden. Jeg visste da at han hadde det tøft, han også. Aldri mer skulle vi sitte ved flygelet og spille firhendig, mens kveldsolens siste stråler danset over tangentene...

Jeg savnet Jonas, men de eneste som visste det var moren min og de få vennene vi hadde hatt felles. I min familie var det strengt forbudt å vise følelser. Det var like forbudt som det var å diskutere familiens medlemmer med andre. Fasaden betydde alt. Jeg sto opp tidlig og forsøkte å nyte sommerdagene, og snart flyttet en familie på fire inn blant de morsomste og fineste stundene i livet mitt.

Da høsten kom viste det seg at den eldste av de to barna, en gutt, skulle begynne i klassen til lillebroren min. Det varte ikke lenge før de to guttene

hang sammen sent og tidlig. Ettersom Arne nærmest bodde hos oss, var det vanskelig ikke å bli kjent med ham. Foreldrene og søsteren ble også en naturlig del av tilværelsen. De nye naboene skilte seg klart fra de fleste jeg kjente, ikke minst når det gjaldt holdninger og verdier. Vi hadde mange interessante samtaler rundt middags- og kaffebordet. Etter hvert så jeg Arne som en slags bror.

Naboskapet hadde vart et par år og Arne var stadig like snill og hjelpsom, skoleflink og lett å prate med. Oftere og oftere tok han initiativet til diskusjoner lillebror aldri hadde vært i nærheten av å gå inn i. Jeg opplevde ham som moden og reflektert. Jeg likte Arne.

Når begynte "søskenforholdet" å forandre seg? Jeg er ikke sikker. Kanskje var jeg blind for signaler han sendte ut, kanskje skjedde det bare plutselig en kveld lillebror og jeg var hjemme alene og Arne dukket opp. Vi bestemte oss for å spille kort og latteren satt løst. Til broren min trengte en pause for å gå på toalettet. Arne syntes han ble vel lenge. "Jeg går og sjekker om han har glemt å slå ut med armene", sa han. "Kommer han?" spurte jeg da han var tilbake. "Ikke ennå!"

Det var da det skjedde, det som forvirret meg mer enn noe av det faren min utsatte meg for. Mine lave, men svært bestemte protester ble fullstendig ignorert, som vanlig. Hendene hans forsynte seg grådige under klærne mine, og jeg kom ikke av flekken. Først da det gikk i en dør, slapp han meg. Han fikk det forferdelig

travelt med å komme seg hjem.

Hva var det jeg hadde opplevd? Faren min var en forvokst guttunge som aldri skulle ha fått barn. På min vei hadde jeg kommet ut for mange sexfikserte, både menn og kvinner, med eller uten alkohol i blodet. Men en ungdomskoleelev? Hadde Arne foregrepet seg på meg...? Var han forelsket i meg...? Nei, han hadde vært brutal... Spørsmålene var mange og jeg ble mer og mer forvirret.

I tiden som fulgte så vi lite til Arne. Moren min stusset litt over det. Jeg sa minst mulig. En kveld så jeg han på en korøvelse, noe jeg var lite glad for. Men da det ble klart at han hadde "fast følge" med en av jentene i koret, slappet jeg litt mer av. Han ville nok ikke røre meg igjen, tenkte jeg.

Så feil jeg tok! Det var som om Arne hadde krysset en magisk grense den kvelden vi spilte kort. Eller var han rett og slett på vei til å bli en annen? Var hans engleaktige vesen bare et skall? For å kunne stå til konfirmasjon sammen med resten av klassen, lot han seg døpe. Jeg var selv til stede under seremonien. Moren til jenta han var småkjæreste med satt i menighetsrådet. Men ikke noe av dette la hindringer for ham. Tvert om lot det til å sette han i en form for særstilling. Han ble håven og sjefete, rett og slett ufordragelig. Kirken og koret hadde vært mitt fristed. Der hentet jeg krefter til å klare hverdagen. Nå var det slutt, men det var langt fra bare jeg som fikk liide.

Hvorfor oppsøkte jeg ikke preste-kontoret og fikk en slutt på det? Jeg var ikke mye levende den gangen, men langt inni meg et sted må jeg ha vært redd. En kveld kapellanen var på vei bort til meg for å veksle noen ord, så jeg Arne stå på sidelinjen. Blikket hans var mørkt av noe jeg ikke helt kunne definere. Han skar over sin egen

hals med pekefingeren. For meg var det beskjed god nok. Jeg burde vel ha oversett den tause trusselen. Det hadde jeg kanskje gjort også, hvis jeg hadde vært sikker på hva det dreide seg om, og hvis jeg hadde hatt ord å uttrykke meg med... Jeg var best i klassen i norsk, men det hjalp lite på dette området. Jeg hadde aldri sagt et ord til noen om overgrep. Vokabularet strakk ikke til, og Arne kunne fortsette der han slapp. "Sladrer du er det ingen som vil tro på deg", sa han flere ganger. Setningen lignet en setning jeg hørte mer enn ofte hjemme. Jeg begynte å lure på om Arnes oppførsel overfor meg var en slags ordre fra faren min. Men det var da for absurd? "Moren din er glad i meg, og det skal hun fortsette med", sa Arne bestemt.

Overgrep på overgrep hadde dratt selvfølelsen min ned på nullpunktet. Jeg var skadet nok som det var. Det siste jeg kunne tenke meg, var å fyre oppunder fars ukontrollerte sinne og risikere noe enda verre. Et eller annet sted i mitt indre bodde det noe som trodde på livet, og som ville kjempe for det. Det at Arne og jeg var naboer og at jeg dermed måtte kunne omgås familien hans, gjorde det ikke enklere. Arne kunne fremdeles være søt og hyggelig når han ville. Hadde jeg hatt ord å fortelle med, vet jeg at jeg ikke ville blitt trodd. Arne var en "engel" som ikke hadde samvittighet til å være borte fra skolen engang, ifølge foreldrene, om det så bare var snakk om én dag. En sort engel, da, tenkte jeg. For bak den plettfriske fasaden, bar han på sider som virkelig kunne skremme.

Dette var blant de opplevelsene ingen kunne få vite om. Jeg visste ikke engang hva jeg skulle kalle det som foregikk mellom Arne og meg; han var

fremdeles bare et barn. Når alt kom til alt, så var det kanskje min skyld, dette også. Det måtte være noe fundamentalt galt med meg som hele tiden ble gjenstand for oppmerksomhet jeg ikke ville ha. Jeg måtte holde meg mest mulig unna Arne, selv når han var hjemme hos oss. Jeg måtte begrave alt sammen og glemme at det hadde hendt. Ellers ville jeg bli gal.

I likhet med en lang rekke andre traumer, forsvant Arne etter hvert fra bevisstheten min. Da jeg kom hjem etter å ha vært borte et år, hadde han og broren min helt forskjellig vennekrets. Ingen snakket noe særlig om han, kontakten foreldrene våre imellom var heller ikke den samme som før og jeg spurte ikke. I lokalavisen så jeg for noen år siden at han hadde giftet seg med jenta i gamlekoret. De har altså holdt sammen i alle disse årene, tenkte jeg, men synet av min brors tidligere klassekamerat gjorde ingenting med meg. Han var ingen for meg.

Til i fjor sommer. Jeg var kommet inn i den fasen da den ene scenen etter den andre fra mitt livs teater kom tilbake til meg. Jeg hadde ikke kontroll og var ekstra sliten da Arnes ansikt dukket opp på netthinnen. Hvorfor? Svaret lot ikke vente på seg. Enten jeg var våken eller sov skulle jeg gjenoppleve alt han hadde latt meg få gjennomgå. Og nå så jeg det med helt andre øyne, med kunnskapens øyne. Jeg syntes jeg så han overalt, selv i vindusglassene i det hjemmet jeg selv har skapt, og særlig etter mørkets frembrudd. Etter hvert innså jeg at Arne tilhørte en overgriperrekke som bare ble lengre og lengre etter hvert som jeg gikk gjennom historien min.

Men det var først da unge overgripere ble presentert som tema for en temakveld på Støttesenter mot Incest i Oslo at jeg fant ord som kunne beskrive en slik situasjon. Også her hadde andre opplevd noe av det samme.

Barn kunne virkelig misbruke barn slik voksne misbruker barn. Alle som deltok i diskusjonen har etter hvert fått trening i å snakke om seksuelle overgrep. Likevel oppga flere at de aldri før hadde snakket ut om sine unge overgripere. Hva er det som gjør at dette temaet sitter så langt inne? Samfunnet ser endelig ut til å ha fått opp øynene for at seksuelle overgrep begås av både menn og kvinner. Likevel krever det mye av den som utsettes for dem å gå ut med sine historier. Skyldes tausheten omkring unge overgripere en forestilling om at barn ikke er i stand til å begå overgrep mot barn? At de kan stjele, slåss, drive hærverk og være verbalt stygge, men ikke onde? Jeg opplever at sjansen for å bli tatt alvorlig når du oppgir eksempelvis ett eller flere søsken, søskenbarn eller nabobarn som overgriper, er svært liten. Det må ha vært lek eller fleip. I det minste forstår ikke barn som griper til slike handlinger rekkevidden av det de gjør, hører jeg. Det som formidles av holdninger i TV og radio og hos vokstengenerasjonen for øvrig, er nok med på å sette standard for holdningene barnet selv får til egne opplevelser. For å overleve bagatelliserer vi barndommens mareritt, later som de aldri har funnet sted. Alder og mangel på modenhet må bære skylden for det som eventuelt skjedde, ikke den handlende selv. Først når vi møter andre i samme båt, blir vi klar over at det ikke var bagateller, men ramme alvor, ulovlige handlinger som ikke skulle vært tiet i hjel.

Når jeg skriver dette innlegget, er det første gang jeg samler alle Arne-bitene. Det var rart å høre seg selv snakke om det på temakvelden vi hadde og det er enda rarere å se det på trykk. Men jeg tror ikke lenger at jeg kommer lengst med å tie...

M.Z.

* Navnene er ikke autentiske

FOTO: ØVIND HAUG

Å BARE VÆRE EN ALENE

en som er
en som
en
å bare være en - alene
er å være ensom
å stå utenfor mens de andre står
innenfor
kjenne en stikkende smerte
misunnelsens smerte

der borte
danner en ring
- en sluttet ring
det er ingen åpning
jeg vil inn
men tør ikke banke på
der er ingen dør,
ingen port
noen slipper ut, men ingen inn
jeg snur meg
og går bort.

vil ikke sees,
men ønsker å bli sett,
vil ikke nåes,
men ønsker å bli nådd
se meg
hør meg
mitt innerste jeg
øynene er sjelens speil
men gardinene er nesten trukket for
hvorfor kan ikke de bli i tvil
kan ikke vi erstatte jeg?

men jeg er bare meg
- og de har nok med seg
de ser ikke meg
de ler
de har det gøy
de har det bra
vi kunne le
vi kunne ha det gøy
vi kunne ha det bra
men det heter ikke vi
- det heter de - og jeg

tårer, tomhet
tanker - tunge tanker
jeg er kanskje ikke slik som de
jeg er kanskje ikke slik
jeg er kanskje ikke
jeg er kanskje
jeg er
jeg

jeg gransker meg selv
utenfra og inn - kritisk
det er tomt å gå en vei alene
ingen foran
ingen bak
ingen ved siden av
ingen
det er bedre å gå
der sammen med noen

min vei virker smal
deres vei virker bred og sorgløs
- den er merket privat
vi går hver vår vei
kanskje møtes vi i neste kryss
virkelig møtes
da har kanskje ringen blitt til en rekke
som kan romme flere.....

et smil kan løsne smerten
et vennlig blikk kan bli dagens
høydepunkt
et oppmuntrende ord kan bli dagens
redning
det menneske du gir tid, gir du verdi

Jente 17 år

Støttesentrenes "mor" fyller 50

GRO T. FIVELSTAD
I INTERVJU MED
MARIANNE LIND

12. oktober fylte Marianne Lind 50 år. For henne er det å bli 50 år en milepæl som absolutt skal feires, forteller hun. Dagen ble ikke forbigått i stillhet! Det har heller ikke det livsverket hun har bygd opp gjort. Som incestutsatt startet Marianne SMI – Oslo i 1986. Sammen med seg hadde hun Inger Gilje, som dessverre døde samme året. I dag finnes det ca. 16 selvstendige støtte-sentre fordelt over hele landet.

- Du blir kalt støttesentrenes mor, hva betyr det for deg?

- En mor har jo den funksjonen at hun fostrer frem et barn. Inger og jeg var de som startet det første senteret i Norge og bygget det opp rundt selvhjelpsideologien. Vi dannet det fundamentet som støttesenterbevegelsen i sin helhet fortsatt jobber under. Men en mor skal også være støttende og tilgjengelig for sitt barn så lenge barnet trenger det i oppveksten. For deretter å trekke seg tilbake og la barnet stå på egenhånd. Det kan være en utfordring.

Marianne forteller at det av og til har vært så tøft at hun har vurdert å gi seg. Temaet, å gi incestutsatte kvinner muligheten til å gjenerobre livene sine, har imidlertid alltid vært så viktig for henne at det har overskygget alt annet.

- Kan du nevne mennesker du møtte i disse årene som gjorde spesielt stort inntrykk på deg?

- Når det gjelder støttesenterets historie, så har statsfysikus Melby gjort et dypt inntrykk på meg fordi han umiddelbart og uten forbehold trodde på saken vår når vi presenterte den for han. Ellers er det nok møtet med forskjellige brukere som har satt dypest spor; møtet med deres smerte, deres mot og deres vilje til endring.

- Hva mener du er de største utfordringene til støttesenteret fremover?

- Det må være å ivareta sin egenart og ideologi i forhold til selvhjelp og det å være incestutsatt og samtidig jobbe med problematikken. Frem til 01.09.00 jobbet Marianne som faglig leder på SMI – Oslo. Siden det har hun vært tilknyttet senteret som faglig rådgiver. I tillegg driver hun sin egen praksis som terapeut og veileder. Jeg lurar på hva hun synes om sin nye rolle.

- Hvordan er det å stå på sidelinjen av den daglige driften av senteret?

- Det er litt deilig, men samtidig sårt og utfordrende. Jeg må jo gi fra meg roret og se at skuta styrer i andre retninger enn det jeg kanskje ville valgt selv. Når det er sagt er det jo mange dyktige krefter til å ta over roret da.

- Er kursen veldig annerledes enn det du ønsker?

- Ikke veldig, men det blir foretatt en del valg som jeg ikke ville gjort. Det må jeg tåle å leve med. Marianne er rask til å svare når det gjelder støttesenteret. Svarene komme på løpende bånd. Hun er ærlig, åpen og direkte. Gjelder dette også de mer private spørsmål?

- Hvordan er du å leve sammen med?

- En utfordring vil jeg tro!

Hun gir ingen tegn til å ville utdype spørsmålet. Sitter bare stille i stolen og ser smilende og lurt på meg.

- Hvordan tror du kollegaene dine ser på deg?

- Jeg tror de ser på meg som et forbilde, en som har vært her bestandig og derfor sitter med mye erfaring. Spennende fordi jeg er kreativ og en utfordring fordi jeg kan være dominerende eller lett ta styringen. Kanskje noen er litt redd meg innimellom også Er du enig? spør hun og virker en smule sjenert. Jeg velger å ikke svare på det foreløpig og går videre med å spørre hvilken typer mennesker som irriterer henne mest og hvem hun går best sammen med.

- Jeg irriterer meg mest over de overfladiske som ikke mener noen ting. Jeg liker best mennesker som filosoferer over livet, som har en mening og som tør å formidle den. Mennesker som våger å ta del i livet sitt.

Marianne 7 år

Marianne 50 år

- Hvilke mennesker irriterte deg mest som 18 åring?

- Dumme maktmennesker.

- Hva er dine verste / beste sider?

- Mine verste sider er uklarhet på grenser. Mine sterke sider er lojalitet og kreativitet.

- Hva tapper deg for, og hva gir deg positiv energi?

- Oppgittet tapper meg mest. Det som gir meg krefter er å oppleve at enkelt-individer tar de små skrittene fremover...

- Hvis du fikk være justisminister med uinnskrenket makt for en dag, hva ville du ha gjort da?

- Jeg ville endret på dette med offentlig påtale; at offeret blir vitne i egen sak mot en overgriper som er hovedperson i sin sak. Det gir en skjev mulighet for offeret til å få frem sin side av saken. Jeg ville også gjort noe

med barns troverdighet i rettsapparatet generelt. Vet ikke akkurat hva, men noe hadde jeg gjort. Det er en tragedie at barns rettssikkerhet skal bli ofret på rettssikkerhetens alter og at det å gå gjennom en rettsak skal oppleves som en re-traumatisering. Jeg ville også gjort noe med summen på den erstatningen incestutsatte kan få. Den står ikke i samsvar med hva det koster å ha blitt utsatt for incest.

- Hvem ville du valgt hvis du skulle være en måned på en øde øy sammen med en person?

- Min datter.

- Hvem er den verst tenkelige personen du kunne sitte fast i en trang heis med?

- Porno-Hagen!

- Finnes det mennesker du hater?

- Hat krever så mye energi og så mye konsentrasjon at det blir svært liten tid

igjen til å gjøre noe annet. Det har jeg ikke tid til å bruke mitt engasjement på!

- Hvis du ser deg tilbake, er det noe du ville ha gjort annerledes?

Det blir stille et øyeblikk. Marianne tenker lenge før hun ser meg rett inn i øynene og svarer inderlig:
- Nei.

Svaret overrasker ikke. Selv om de færreste ville svart det etter 50 år, har Marianne en imponerende evne til å se alt hun gjør som nødvendige skritt på veien. Hun har aldri sett på feilstegene sine i livet som tabber. De er nødvendige "ombærere" for å bli klokere og kunne nå et mål, mener Marianne.

Jeg kunne ha snakket med Marianne i mange dager. Det er bare en ting til jeg må vite før jeg gir meg:

- Hva gjør du om 10 år?

- Jeg drømmer om at jeg da skal være mer hjemme, filosofere over livet og male akvareller. Det skal bli mer plass til stillheten. Yrkesmessig arbeider jeg som terapeut, veileder og konsulent.

- Har du ikke snakket lenge om å være mer hjemme?

- Jo, det har jeg... Det er mulig at jeg bare fortsetter å drømme om og være mer hjemme når jeg er 60, sier hun takfullt. Arbeidet jeg har valgt gir meg mye av både verdi og energi.

- Jeg kom på en ting til. Når jeg er 60 år skal jeg være en som av og til stikker en pekefinger inn på støttesenteret og lager litt bråk, legger hun til med et lurt smil. Alle institusjoner trenger at noen kommer og rører litt rundt av og til. Det gjør inntrykk å intervjuv Marianne. I løpet av halvannen time sveiper vi over et 50 år langt liv, som inneholder flere kontraster enn regnbuen selv. Et liv med motbakker som på veien har blitt omdefinert til nyttige redskap i livet. Hun utstråler en stor styrke, samtidig som hun ikke er redd for å vise sin sårbarhet. Marianne er reflektert og bevisst i forhold til andre mennesker. Jeg stiller meg absolutt bak hennes tanker om hvordan vi som kollegaer vurderer henne. Marianne har ikke bare lyktes i å gjenerobre sitt eget liv, som hun selv kaller det. Hun har også krefter og overskudd til å bidra til at andre også skal klare det. Hennes tro på menneskets iboende muligheter smitter og er en gave til den som er så heldig å kjenne henne, meg selv inkludert.

Som kollegaer på Støttesenter mot Incest i Oslo ønsker vi henne alt det beste for årene som kommer. Og en ting er sikkert, Marianne vil alltid være hjertelig velkommen på senteret med sin krokete pekefinger...

Diverse informasjon:

Fra venstre: Taina Berg Slinde, Gro Fivelstad og Kari Killén under åpningen av konferansen i Denver.

14TH INTERNATIONAL CONGRESS ON CHILD ABUSE & NEGLECT.

Gro Fivelstad og Taina Berg Slinde fra SMI – Oslo deltok på ISPCANs (The International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect) 14' internasjonale konferanse i Denver, USA, 7 – 10 juli. Temaet for konferansen var "Charting Our Progress Toward Protection of Children Worldwide.

" Gro Fivelstad holdt foredrag med tema: "Barn som blir seksuelt misbrukt av andre barn" og Taina Berg Slinde med tema: "Incest - en familiesorg". De 900 deltakerne på konferansen kom fra alle verdensdeler. Dr.philos Kari Killén (NOVA) ble tildelt "Distinguished Career Award", en personlig pris pga hennes store engasjement i arbeidet mot barnemishandling og overgrep

REFORM, - RESSURSENTER FOR MENN

Reform hadde offisiell åpning 4. september. Barne- og familieminister Laila Dávøy holdt åpningstalen. Reform er en politisk uavhengig stiftelse som jobber for å fremme menns behov. Senteret er et lenge etterlengtet tilbud for menn som ønsker hjelp til å håndtere sine problemer, sorg og kriser. Reform tilbyr telefonsamtaler og enesamtaler med profesjonelle fagfolk som har erfaring med menns situasjon, og kan henvise til riktig instans i hjelpeapparatet for øvrig. Det skal også arrangeres samtalegrupper med temaer som: Samliv, etter samlivsbrudd, papprollen og mannsrollen. Det lover full anonymitet for de som ønsker det. Vi ønsker Reform lykke til med et viktig arbeid!

Senterets besøksadresse er Dronningensgate 34, inngang Karl Johansgate. P.b. 28 Sentrum, 0101 Oslo. Telefon: 22 34 09 50. Hjemmesider: www.reform.no.

SPESIALSESJONEN OM BARN I NEW YORK

I en rapport fra FN i 2000 fikk Norge kritikk for at enkelte barn her i landet ikke får oppfylt sine rettigheter. For å få fram stemmene til barn og ungdom i spesielle livssituasjoner og som ellers ofte ikke blir hørt, ble det våren 2001 gjennomført 6 medvirkningsprosesser. En av disse prosessene fant sted i ungdomsgruppene på Støttesenter mot incest – Oslo. Resultatene fra prosessene ble samlet i et hefte med samme navn som prosessene "Hallo, er det noen der? –Unge anrop fra en annen virkelighet". To av ungdommene som hadde deltatt i medvirkningsprosessene deltok under Spesialsesjonen om barn i New York i mai 2002. En av disse var 18 årige Suzanne Stensrud som går i ungdomsgruppe ved SMI – Oslo. Sammen med Carina Falch, sosialkonsulent ved SMI – Oslo som er leder av den ene ungdomsgruppa, representerte Suzanne ungdom utsatt for seksuelle overgrep.

Suzanne deltok på en presentasjon i FN-forsamlingen hvor tilhørerne kom fra store deler av verden. Norge var representert her med deriblant Barne- og familieminister Laila Dávøy og Barneombud Trond Waage + politiske rådgivere. Suzanne delte noen av sine erfaringer som overgrepsutsatt og hun fortalte om hvordan hun hadde blitt møtt da hun fortalte om overgrepene. Videre fortalte hun om lettelsen hun opplevde ved å begynne i en gruppe med andre som har opplevd noe av det samme. Nedenfor kan du lese Suzannes begrunnelse på hvorfor hun valgte å delta på Spesialsesjonen:

■ "Jeg vil at folk skal vite at seksuelle overgrep eksisterer. Å snakke om temaet, er første steg for å synliggjøre incest og overgrep slik at man kan kjempe mot det".

■ "Jeg ønsker at hjelpeapparatet og de som arbeider med barn på ulike felt skal få kunnskap om overgrepssproblematikken sånn at utsatte barn kan få hjelp".

■ "Jeg vil at folk skal se at misbrukt barn IKKE BARE er offer. Vi er mennesker med mange ressurser, men vi trenger ansvarlige og omsorgsfulle voksne som kan støtte oss i arbeidet med å finne fram ressursene i oss selv. Viktigheten av deltakelse fra de som har første hånds kjennskap til problematikken er min grunn til å delta her i dag".

Fra venstre: Carina Falch, Barne- og Familieminister Laila Dávøy og Suzanne Stensrud under mottakelse med den norske delegasjonen i New York.

Tilbud ved SMI – Oslo: Kurs- og gruppetilbud 2003 for brukere av senteret:

KREATIVITETSKVELD

Hver torsdag kveld.

ÅPEN STØTTEGRUPPE FOR INCESTUTSATTE KVINNER

Datoer: 6/1, 3/2, 3/3, 7/4, 5/5, 2/6

TEMAKVELDER FOR INCESTUTSATTE KVINNER OG FORESATTE:

20.01.03 INCESTUTSATTES FORHOLD TIL
OPPVEKST FAMILIEN.

27.01.03 OPPLEVELSEN AV Å VÆRE ET OBJEKT,
UREN OG SKITTEN.

10.02.03 MOR-DATTERFORHOLD.

17.02.03 OFFERROLLEN, HVA VIL DET SI Å
VÆRE I DEN OG HVORDAN KOMME UT?

24.02.03 VENNSKAP MELLOM BRUKERE AV SMI-OSLO.

10.03.03 Å STIFTE EGEN FAMILIE.

17.03.03 SØSKENINCEST. FOR KVINNER UTSATT
FOR SØSKENINCEST.

24.03.03 DRØMMER OG MARERITT.

28.04.03 FAR-DATTERINCEST.

12.05.03 SPØR PSYKIATEREN OM MEDISINER.

19.05.03 GOD SOMMER?

26.05.03 Å STIFTE EGEN FAMILIE.

Mange par har problemer i samlivet som følge av at kvinnen har vært utsatt for incest. SMI – Oslo gir partnerne et møtested der de kan snakke med hverandre om hvordan det er å leve med en incest utsatt kvinne uten å være redd for å såre de incestutsatte. Dette er positivt for den incestutsattes livssituasjon og hennes mulighet til å arbeide med seg selv og parforholdet. Vi har en åpen partnerkveld en kveld i halvåret som blir ledet av en ansatt fra SMI – Oslo. Neste partnerkveld er den 21.01.03 (for mannlige partnere)

FELLES TEMAKVELD FOR INCESTUTSATTE MENN OG KVINNER DATO: 31.03.03. TEMAKVELDEN ARRANGERES I SAMARBEID MED INCEST- SENTERET FOR MENN (IFM).

SOMMERLEIR 2003

SMI – Oslo skal ha ny og spennende leir i uke 25 i 2003. Denne leiren er for incestutsatte kvinner over 18 år og mødre til incestutsatte barn. I 5 døgn skal vi drive med ulike grupper ut fra tema, ha aktiviteter, nyte naturen, jobbe sammen og slappe av sammen. Alt dette skal foregå på Tyriheim Kurs- og Feriesenter som ligger med nydelig utsikt over Tyrifjorden. Vi er lovet fantastisk natur hvor en kan finne ro og inspirasjon, gode boforhold og mat og ellers alt som trengs for å ha en flott leir. Dette blir en ny og spennende leir og vi gleder oss allerede. Videre informasjon om sommerleiren kommer i vår informasjonsbulletin.

SELVHJELPSGRUPPER FOR INCESTUTSATTE KVINNER OVER 18 ÅR, PARTNERE TIL INCESTUTSATTE KVINNER OG FORESATTE TIL INCESTUTSATTE BARN

Selvhjelpsgrupper er lukkede, selvstyrte grupper med 4 – 6 deltakere. Møtene foregår i SMI – Oslo sine lokaler og varer 3 timer, 1 kveld/ dag pr. uke i 12 uker. Alle gruppene tildeles en veileder blant de ansatte, som er til stede for gruppen så lenge den eksisterer. Gruppene jobber etter en fast struktur og hvert gruppemedlem utarbeider en egen målsetting for sitt arbeid i gruppen. Gruppene starter fortløpende.

ÅPEN TEMAKVELD FOR PARTNERE

GRUPPER FOR UNGE INCESTUTSATTE JENTER 13 – 18 ÅR

Jenter under 18 år kan ikke benytte seg av støttesenterets generelle tilbud. Vi har derfor et eget tilbud til denne målgruppen. Målet med ungdomsgruppene er å gi jentene et møtested for å kunne starte sine egne bearbeidingsprosesser. På møtene blir det tatt opp ulike temaer ut fra hva jentene selv ønsker og har behov for. Gruppene består av jenter fra 13 – 18 år, og blir ledet av en av de ansatte ved SMI – Oslo. Gruppen er delvis åpen og går kontinuerlig hele året. Før en kan starte i gruppen må en ha samtale med gruppeleder.

Kurs- og gruppetilbud for fagfolk som jobber med incestsaker

DETTE KAN DU IKKE GÅ GLIPP AV!

For å belyse og diskutere disse temaene inviterer vi ulike forskere/fagfolk, representanter for moteindustrien, reklamebransjen og mediene.

FØLGENDE PERSONER HAR SÅ LANGT SAGT JA TIL Å HOLDE INNLEGG/FOREDRAG:

11 MARS:

Barne- og Familie Minister Laila Dávøy, Representanter fra Press (Redd Barnas ungdomsorganisasjon).

Barneombud Trond Waage

Unni Wenche Lindberg (forfatter)

Margreth Olin (filmskaper)

Terje Isachsen (Bengal Consulting)

Anne Merete Hagnæss

(Redaktør In-side Magazine)

12 MARS:

Justisminister Odd Einar Dørum,

Advokat Berit Reiss-Andersen

Marianne Lind (SMI-Oslo),

John-Ivar Langerud

(Sedlighetsavsnittet, Oslo Politikammer)

Margrete Wiede Aasland (Redd Barna)

Atle Austad (Klinikk for Klinisk sexologi og terapi)

Hensikten med seminaret er å starte en debatt, ikke konkludere. Fagmiljøer og enkeltpersoner har ulike grenser, forståelser og synspunkter. Vi ønsker å sette søkelyset på dette slik at folk blir mer bevisst og kan ta sine egne standpunkt. Vi håper at det kan bidra til at flere voksne skal få den trygghet og kunnskap som skal til for å møte barn og unge som har vært utsatt for seksuelle overgrep på en god måte.

SETT AV 11. OG 12. MARS 2003 NÅ!

Planleggingen av seminaret har for tiden høyest prioritet! Innholdet vil endre seg underveis, nærmere program kommer senere.

Ta gjerne kontakt dersom du har tanker eller innspill. Skriv til gro.fivelstad@sentermotincest.no

For mer informasjon om SMI-Oslo, se våre hjemmesider

WWW.SENTERMOTINCEST.NO

Vennlig hilsen

Gro Talsethagen Fivelstad

Informasjons og mediaansvarlig

SMI-Oslo

Samarbeidspartnere:

Ola Gaute Aas Askheim

Bengal Consulting

Elizabeth Hartmann

Siste Skrik Reklamebyrå

SEKSUALITET OG SEKSUELLE OVERGREP, HVOR GÅR GRENSEN? ER TEMAET FOR EN TO DAGERS KONFERANSE STØTTESENTER MOT INCEST-OSLO SKAL ARRANGERE I MARS 2003.

Vi ønsker å starte en debatt om noen av de spørsmål som disse temaene reiser. Konferansen er beregnet på fagfolk, medier og andre interesserte på Folkets Hus, Oslo, 11. og 12. mars 2003.

VIL DU VÆRE MED Å STARTE DEBATTEN?

Seminaret vil inneholde følgende deler:

"Seksualiseringen av barn og unges hverdag bl.a. innen reklame og media øker kroppsfiksering og sexpress på en aldersgruppe som enda ikke er moden for de valg og konsekvenser seksuelle relasjoner innebærer", sier Stortingsmelding nr. 39. Grensen mellom barn og voksne viskes ut. Hvordan opplever barn og unge samfunnets krav om at de skal være "små voksne" og hvilke konsekvenser har det? Finnes det samfunnsmessige forhold som øker risikoen for seksuelle overgrep?

Mediene og moteindustrien er sterke påvirkningsfaktorer for barn og unge. Hvordan fremstilles seksualitet og seksuelle overgrep? Hvilke rolle og ansvar har mediene og moteindustrien i forhold til krav,

forventninger, utfordringer og problem som barn og unge utsettes for?

Seksualitet og seksuelle overgrep hører til den innerste private sfære. Mange myter og tabuer knytter seg til begrepene, og gir rom for uklare grenser og mange spørsmål. "Hva er normal seksuell utvikling og utprøving mellom barn?" Hvor tydelig er grensene mellom seksuell utprøving, sexpress og ulike typer seksuelle overgrep? Hvilke forutsetninger har barn for å skille mellom dette? Hvilke konsekvenser kan seksuelle overgrep ha for seksualiteten og muligheten til å sette grenser for seg selv senere? Hva er seksuelle overgrep mot barn?

Hvor går grensen for når en ungdom må forventes å kunne stilles til ansvar for sine seksuelle handlinger? Hva mener vi med begrepene "offer" / "overgriper", "skyldig" / "uskyldig". Hvilke kriterier brukes for å bedømme dette? Hva mener "vi", og hva sier lovverket? Stemmer dette overens? Når blir seksuelle handlinger et overgrep? Hvilke handlinger skal kriminaliseres? Hvor går grensen, - i grenseland?

NESTE NUMMER AV IKKE STIKKA'

Neste nummer av Ikke Stikka (nr. 1-2003) vil ha samme tema som det store seminaret vi planlegger 11. og 12. mars; Seksualitet og seksuelle overgrep, hvor går grensen? Vi ønsker bl.a. å skriftliggjøre en del av de bidragene som kommer frem på denne konferansen. I tillegg trenger vi innspill fra deg!

STØTTESENTER MOT INCEST - OSLO

HAR EN VIDERE DEFINISJON AV INCEST ENN DEN SOM BARE OMFATTER OVERGREP I NÆRMESTE FAMILIE. VÅR DEFINISJON ER:

INCEST ER SEKSUELLE OVERGREP BEGÅTT AV NOEN BARNET HAR ET TILLITSFORHOLD TIL.

**INCEST SKAL TALES IHJEL,
IKKE TIES IHJEL!**

STØTTESENTER MOT INCEST OSLO

Støttesenter mot Incest - Oslo | Supportcentre against Incest - Oslo
Postboks 8895 Youngstorget, N-0028 Oslo Norway | Telefon: +47 23 31 46 50 Telefaks: +47 23 31 46 51
www.sentermotincest.no | postmaster@sentermotincest.no